ការពិតដែលនិយាយមិនចេញៈ

បញ្ហាលំបាកដែលគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតប្រឈមមុខ

រីឆាត ហ្គោលស្តូន បានលើកឡើងនៅក្នុង American Prospect សរសេរនៅលើទំព័រមុខនៃសៀវភៅនេះ ដែលមានចំណងជើងថាៈ «ការពិតដែលនិយាយមិនចេញៈបញ្ហាលំបាកដែលគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតប្រឈមមុខ»ថាវា«ផ្តល់នូវការស៊ីជម្រៅទៅលើរបៀបដែលគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតអាចបម្រើឲ្យបុព្វហេតុសិទ្ធិមនុស្ស និងយុត្តិធម៌យ៉ាងដូចម្តេចខ្លះ?» ។

នៅក្នុងសៀវភៅដែលមានចំណងជើងថា«ការពិតដែលនិយាយមិនចេញ» អ្នកនិពន្ធ ព្រីស ស៊ីឡា ហេន័រ នាយកកម្មវិធីនៅមជ្ឈមណ្ឌលអន្តរជាតិដើម្បីយុត្តិធម៌ប្រចាំនៅទីក្រុងញូវយ៉កឈ្មោះជាភាសាបារាំងសរសេរថា«Spectateur engagé»ដែលល្បីថា ជាសិស្សពូកែម្នាក់ក្នុងចំណោមសិស្សពូកែខ្លាតពិភពលោកជំនាញខាងគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតនោះ បានបញ្ចេញនូវការសិក្សាស្រាវជ្រាវដ៏ច្បាស់លាស់អំពីគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតនៅក្នុងពិភពលោក កំហឹងឈឺចាប់ ភាពអយុត្តិធម៌ និងកេរដំណែលនៃសេចក្តីស្អប់ដែលគណៈកម្មការទាំងនោះចង់ដោះស្រាយ ។ អ្នកស្រីពិនិត្យទៅលើគណៈកម្មការសំខាន់ៗចំនួន២១ដែលបង្កើតឡើងជុំវិញពិភពលោក ដោយផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់ជាសំខាន់ទៅលើប្រទេសអាហ្វ្រិកខាងត្បូង អែលសាវ៉ាឌ័រ អាហ្សង់ទីន ឈីលីនិងហ្គាតេម៉ាឡា ។

ទាក់ទងនឹងគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតមានក្មេងស្រីជនជាតិភូមាម្នាក់អង្គុយជួរមុខនៅនិទាឃរដូវឆ្នាំ២០០០ នៅទីស្នាក់ការសម្ព័ន្ធជាតិប្រជាធិបតេយ្យរបស់អ្នកស្រី អ៊ុងសាន ស៊ូជី ដែលហ៊ុំមជុំជិតដោយភ្នាក់ងារស៊ើបការណ៍យោធាបានសួរដោយត្រង់ថា «តើគេបង្កើតគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតយ៉ាងដូចម្តេច» ។ ទាន់ទិននឹងបញ្ហានេះ ធីម៉ូធី ហ្គាតុន អាហ្ស និយាយនៅក្នុងកថាមុខនៃសៀវភៅនេះថា «...ចម្លើយនេះមិនត្រឹមតែទាក់ទងទៅនឹងប្រទេសភូមានោះទេ ប៉ុន្តែទាក់ទងប្រទេសជាច្រើនទៀតដែលបម្រុង ឬដែលកំពុងតែជួបការលំបាកនៅក្នុងដំណាក់កាលឆ្លងកាត់ពីរបបផ្តាច់ការ ។ មនុស្សគ្រាន់តែទទួលស្គាល់ថាប្រទេសទាំងនេះអាចនិងគួរតែរៀនសូត្រពីប្រទេសផ្សេងៗទៀត មិនត្រឹមតែបញ្ហាកសាងសេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារ សរសេររដ្ឋធម្មនុញ្ញ ឬស្តារឡើងវិញនូវធម្មាធិបតេយ្យនោះទេ ប៉ុន្តែត្រូវផ្តោតទៅលើវិធីធ្វើយ៉ាងដូចម្តេចដើម្បីដោះស្រាយអតីតកាលដែលមានការលំបាក ។ មានពាក្យ ឬពាក្យបន្លែងផ្សេងៗគ្នាចំពោះបញ្ហាប្រយុទ្ធជាមួយនឹងអតីតកាលដែលបញ្ហានីមួយៗមានអាទិភាពផ្សេងៗគ្នា ។ ប៉ុន្តែទាំងអស់គ្នាទទួលស្គាល់អំពីបញ្ហាថា «ត្រូវធ្វើយ៉ាងណាចំពោះអតីតកាល» គឺជាបញ្ហាសំខាន់និងជាផ្នែកមួយនៃដំណើរការឆ្លងកាត់នេះ ។ មិនតែប៉ុណ្ណោះវាអាចធ្វើឲ្យមានភាពផ្សេងគ្នារវាងជោគជ័យនិងបរាជ័យថែមទៀត» ។

ដោយដកស្រង់សម្តីរបស់អ្នកផ្តល់សម្ភាសន៍រាប់រយនាក់នៅក្នុងប្រទេសរាប់សិប សៀវភៅនេះផ្តោតយ៉ាងសំខាន់ទៅលើគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតនៅក្នុងពិភពលោក ។ អ្នកស្រី ហេន័ររកឃើញថា ជនរងគ្រោះត្រូវញាំញីដោយភាពចាំបាច់ពីរយ៉ាងទីមួយត្រូវចងចាំនិងទីពីរត្រូវបំភ្លេចចោល ។

ឆ្លើយតបទៅនឹងសំណួររបស់អ្នកនិពន្ធ «តើលោកចង់ចងចាំ ឬក៏បំភ្លេចចោល?» ដែលលើកឡើងនៅចុងឆ្នាំ១៩៩៥ ពោលគឺមួយឆ្នាំគត់ក្រោយពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍កើតឡើងនៅក្នុងប្រទេសនេះដែលបណ្តាលឲ្យមនុស្សស្លាប់ជាង៥សែននាក់ មន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលរ៉្វាន់ដា ដែលបាត់បង់សមាជិកគ្រួសារផ្ទាល់ចំនួន១៧នាក់ក្នុងអំឡុងពេលបីឆ្នាំនិងកន្លះខែនៃការកាប់សម្លាប់នេះ បានឆ្លើយតបទាំងស្ទាក់ស្ទើរនិងយឺតៗថា «យើងត្រូវតែចងចាំទុកនូវអ្វីដែលបានកើតឡើងដើម្បីកុំឲ្យអំពើនេះកើតឡើងជាថ្មីម្តងទៀត» ។ «ប៉ុន្តែយើងត្រូវឈប់គិតក្នុងអារម្មណ៍ក្នុងមនោសញ្ចេតនា មានតែបំភ្លេចចោលទេទើបយើងអាចធ្វើដំណើរទៅមុខបាន» ។

ក្រោយពីការអង្កេតនិងយល់អំពីសេចក្តីវិនិច្ឆ័យដែលគាត់ (ជនរងគ្រោះខាងលើ) បានឆ្លងកាត់ អ្នកស្រី ហេន័រ ដឹងថា«គ្មានចម្លើយណាផ្សេងពីនេះទៀតទេ» ។ មនុស្សម្នាក់ត្រូវតែចងចាំប៉ុន្តែគាត់ជួនកាលក៏ត្រូវតែបំភ្លេចដែរ» ។ ឧទាហរណ៍ នៅពេលនិយាយជាមួយអ្នកចម្ការម្នាក់ ជនជាតិ អែលសាវ៉ាឌ័រ រស់នៅដាច់ស្រយាល ជាកន្លែងដែលត្រូវបានស្គាល់ថា មានសកម្មភាព

នយោបាយនិងញាំញីដោយសង្គ្រាម គាត់(ជនរងគ្រោះ) បានរៀបរាប់ពីការកាប់សម្លាប់មនុស្សស្ថិតក្នុងកណ្តាប់ដៃខ្មាំងដែលគាត់ឃើញផ្ទាល់នឹងភ្នែក ពោលគឺឃើញគេអាករទឹពុកបង្កើត និងអ្នកជិតខាងម្នាក់ជាស្ត្រីមានផ្ទៃពោះ ។ តើគាត់បាននិយាយជាមួយគណៈកម្មការស្វែងរកការពិតដែរឬទេ? ទេគាត់មិនបាននិយាយទេ ។ «ពិបាកនឹងចងចាំណាស់ ។ ចងចាំទៅវានាំឲ្យឈឺចាប់ណាស់» ។ គាត់បន្តទៀតថា «ចងចាំវានាំឲ្យឈឺចាប់ ប៉ុន្តែសំខាន់ត្រូវប្រយុទ្ធដើម្បីធម្មាធិបតេយ្យ» ។

ខ្ញុំយល់ស្របជាមួយទស្សនៈរបស់ ហេន័រ ដែលបញ្ជាក់ថា «ការចងចាំមិនងាយស្រួលទេ ប៉ុន្តែការបំភ្លេចអាចមិនអាចទៅរួច» ។ មានវិធីជាច្រើនសម្រាប់ទប់ទល់ជាមួយនឹងអារម្មណ៍និងផ្លូវចិត្តរបស់អ្នកដែលធ្លាប់ឆ្លងកាត់អំពើរឃោរឃៅបែបនេះ» ។

នៅពេលដែលជនរងគ្រោះមួយចំនួន ដូចជាបុរសជនជាតិអែលសាវ៉ាឌ័រម្នាក់នេះបានឆ្លើយថា បំភ្លេច មានជនរងគ្រោះដទៃទៀត ដែលហេន័រ បាននិយាយជាមួយបញ្ជាក់ច្បាស់ថា «មានតែចងចាំទេ ទើបអាចចាប់ផ្តើមជាសះស្បើយបាន ។ មានតែការចងចាំនិយាយរឿងរ៉ាវចាស់ និងជ្រាបអំពីរឿងលម្អិតចុងក្រោយទាក់ទងនឹងអ្វីដែលបានកើតឡើង និងអ្នកដែលមានការទទួលខុសត្រូវទេ ទើបអាចចាប់ផ្តើមចាត់ទុកអតីតកាលដោយឡែក» ។ ឧទាហរណ៍ ហេន័រ និយាយទៅកាន់អ្នកស្រី ហាសេ នៅពេលសម្រាកពិសាតែចន្លោះពេលសវនាការជាសាធារណៈចំនួនពីរសប្តាហ៍ថា ក្រោយពេលស្តាប់អតីតនគរបានសន្តិសុខឡើងស្រាយបំភ្លឺយ៉ាងលម្អិតអស់រយៈពេលបួនថ្ងៃអំពីរបៀបដែលគេបានចាប់ពង្រត់និងសម្លាប់ប្តីអ្នកស្រីនិងបុរសពីររូបទៀតយកទៅដុត អស់រយៈពេលប្រាំមួយម៉ោងរហូតក្លាយទៅជាផេះ រួចបំណែកសល់ប៉ុន្មានដែលដុតមិនឆេះយកទៅចោលនៅក្នុងទន្លេ «តើអ្នកស្រីយល់ឃើញយ៉ាងដូចម្តេចចំពោះសវនាការនេះ?» ។ «តើវាមានន័យយ៉ាងដូចម្តេចចំពោះអ្នកស្រី?» ។ អ្នកស្រីអាសេឆ្លើយថា «យ៉ាងហោចណាស់ខ្ញុំដឹងខ្លះ អំពីរឿងរ៉ាវទាំងមូលដឹងវាប្រសើរជាងមិនដឹងពិសេសដឹងពីរបៀបដែលគេយកទៅសម្លាប់» ។

ចំណែកឯអ្នកស្រី ម៉ូនីកា ហ្គោដូឡូហ្ស៊ី ដែលជាស្ត្រីមេម៉ាយមិនសូវជាអត់ឱនប៉ុន្មានទេ ។ ដូចជាអ្នកចូលរួមនៅក្នុងបន្ទប់សវនាការដែលមានសភាពអ៊ូអរ និងមនុស្សកកកុញដែលអ្នកស្រីម៉ូនីកា និយាយទៅកាន់ ហេន័រ ថា «ខ្ញុំនឹងមិនអត់ឱនឲ្យពួកវាទេ ។ គ្មានអ្វីដែលធ្វើឲ្យខ្ញុំអត់ឱនឲ្យវាឡើយ ។ បើវានិយាយការពិតទើបរួចខ្លួន ។ អ្នកណាក៏ដោយឲ្យតែនិយាយការពិតខ្ញុំអាចអត់ទោសឲ្យបាន ។ ប៉ុន្តែមិនមែនអ្នកដែលភូតកុហកនោះទេ» ។

ក៏ប៉ុន្តែ អ្នកស្រី អាសេ មិនយល់ស្រប ដោយនិយាយថា «តើយើងមិនចង់បានសន្តិភាព សម្រាប់អាហ្វ្រិកខាងត្បូងទេឬ?» ។ តើយើងស្វែងរកសន្តិភាពតាមរបៀបណាប្រសិនបើយើងមិនអត់ឱនឲ្យគ្នាផងនោះ? ប្តីខ្ញុំប្រយុទ្ធដើម្បីសន្តិភាពជូនអាហ្វ្រិកខាងត្បូង ។ តើអ្នកឯងយកកំហុសមកកែកំហុសម្តេចនឹងកើត?» ។ មួយឆ្នាំមុន អ្នកស្រី អាសេ មើលទៅហាក់ដូចជាមានការឈឺចាប់នៅពេលអ្នកស្រីផ្តល់ចម្លើយជាសាក្សីដល់គណៈកម្មការស្វែងរកការពិត លើកទីមួយនៅក្នុងសវនាការលើកដំបូង ។ ដឹងនូវអ្វីដែលបានកើតឡើងចំពោះប្តីអ្នកស្រី ឬយ៉ាងហោចណាស់ដឹងថាអ្នកណាសម្លាប់ប្តីអ្នកស្រី(យកទៅដុតរួចបោះចោល) និងរឿងរ៉ាវលម្អិតផ្សេងៗទៀតទាក់ទងនឹងការស្លាប់របស់ប្តីអ្នកស្រី បានធ្វើឲ្យអ្នកស្រីមានការផ្លាស់ប្តូរ ។ ប៉ុន្តែតាមដែល ហេន័រ សង្កេតឃើញថា ចំពោះតែអ្នកស្រី ហ្គោដូឡូហ្ស៊ី ប៉ុណ្ណោះ គឺមិនទាន់គ្រប់គ្រាន់នៅឡើយទេ ។

អ្នកស្រី ហេន័រ បញ្ជាក់ថា «ស្ត្រីមេម៉ាយអាហ្វ្រិកខាងត្បូង អ្នកចម្ការជនជាតិ អែល សាវ៉ាឌ័រ និងមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាលហ្វាំងដាបានបង្ហាញនូវការលំបាកនានារបស់ជនរងគ្រោះជាបុគ្គល និងជាតិទាំងមូលតែម្តងក្រោយពីមានការបង្ក្រាបដោយហេតុផលនយោបាយយ៉ាងឃោរឃៅមួយរយៈមក ។

ហេន័រ ក៏បានបញ្ជាក់បន្ថែមទៀតថា «ទោះបីជាមានកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងពីសំណាក់គណៈកម្មការស្វែងរកការពិត និងផ្សះផ្សាក៏ដោយ ក៏ជនជាតិអាហ្វ្រិកខាងត្បូងជាច្រើនរូបនៅតែទាមទារយុត្តិធម៌និងការផ្តន្ទាទោសយ៉ាងតឹងរ៉ឹងទៅលើចារីនៃបទល្មើស ។ ដោយហេតុថាមិនទាន់មានយុត្តិធម៌ តម្រូវការជាអប្បបរមាឲ្យមានការប្រណីទោសដែលគេទទូចហើយទទូចទៀតនោះត្រូវបានប្រាប់ការពិតយ៉ាងពេញលេញ និងដោយស្មោះត្រង់» ។

ឆ្លងកាត់តាមបទពិសោធន៍ដែលខ្លួនមាននៅអាហ្វ្រិកខាងត្បូង អែល សាវ៉ាឌ័រ និង ហ្វាំងដា ក៏ដូចជាការធ្វើដំណើរទៅកាន់ប្រទេសមួយចំនួនទៀត ដើម្បីស្វែងយល់ថាតើប្រទេសមួយនិង

ប្រជាជននៃប្រទេសនោះអាចងើបរួចពីសម័យកាលនៃអំពើឃោរឃៅដោយរបៀបណានោះ ហេន័រ មានការចាប់អារម្មណ៍ចំពោះឥទ្ធិពលនៃការស្វែងរកការពិតជាលក្ខណៈផ្លូវការពោលគឺ មានការបោះពុម្ពជាឯកសារសាធារណៈ និងស៊ើបអង្កេតដោយគណៈកម្មការពិសេស ដូចនៅអែលសាល់វ៉ាឌ័រ និងអាហ្វ្រិកខាងត្បូងយ៉ាងដូច្នោះ ។

នៅក្នុងជំពូក១២ ដែលផ្តោតសំខាន់ទៅលើ "ទុកអតីតកាលមួយឡែក" ហេន័រ បានលើកឡើងអំពីរឿងប្រទេសពីរគឺម៉ូសំប៊ិចនិងកម្ពុជាដោយបានសួរសំណួរថា "ហេតុអ្វីបានជាប្រទេសមួយចំនួនដែលងើបចាកផុតពីសង្គ្រាមស៊ីវិលដ៏គួរឲ្យព្រឺព្រួច ឬអំពើឃោរឃៅទ្រង់ទ្រាយធំ បែរជាមិនចាប់អារម្មណ៍ជីកឫស ជីកគល់ អំពីអតីតកាលដែលទើបតែកន្លងផុតទៅយ៉ាងដូច្នេះ? តើហេតុអ្វីបានជាខ្វះសេចក្តីប្រាថ្នាចង់រកការពិតជាផ្លូវការបែបនេះ? មានហេតុផលបួនយ៉ាងដែលហាក់ដូចជាទូទៅនៅក្នុងប្រទេសទាំងនេះ ។ ១) ខ្លាចក្រែងទទួលលទ្ធផល អវិជ្ជមាន ២) ខ្វះផលប្រយោជន៍នយោបាយ ៣) អាទិភាពបន្ទាន់ផ្សេងៗទៀត ៤) យន្តការផ្សេងៗ ឬ ការពេញចិត្តផ្សេងៗទៀត ។ ទាក់ទងនឹងកម្ពុជា តើគួរទាញអ្វីសម្រាប់សហគមន៍អន្តរជាតិ? ដូចដែលនាង ហេន័រ និយាយរួចហើយថា "ប្រទេសនានាដូចជាកម្ពុជា និងម៉ូសំប៊ិចដែលយ៉ាងហោចណាស់មានការជំទាស់មួយរយៈមិនចង់ឲ្យបើកកកាយរឿងអតីតកាលគឺកម្រមានណាស់" ។

ហេតុដូចនេះសៀវភៅនេះមានបំណងជួយភ្ជាប់គ្នារវាងទ្រឹស្តីនិងការអនុវត្ត ចង់បង្ហាញនូវបទពិសោធន៍របស់ជនរងគ្រោះបង្ហាញអំពីសេចក្តីសង្ឃឹមសម្រាប់អ្នកគាំទ្រសិទ្ធិមនុស្ស ការលំបាកពិបាកអារកាត់របស់អ្នកគាត់តែងនយោបាយនៅពេលដែលខ្លួនអនុវត្ត ឬចូលរួមនៅក្នុងដំណើរការទាំងនេះ ។ សេចក្តីសម្រេចក្នុងការជីកកកាយរឿងអតីតកាលដ៏លំបាកលំបិនវាសម្រេចតែទៅលើប្រទេសមួយ និងប្រជាជនរបស់ខ្លួនចំណែកឯប្រទេសមួយចំនួនប្រហែលជាមានហេតុផលរបស់ខ្លួនក្នុងការទុកអតីតកាលមួយឡែកដោយមិនអើពើ ។ **ជួង សុភារិទ្ធ**

សេចក្តីជូនដំណឹងរបស់សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ

សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរសូមជម្រាបដល់ប្រជាជនកម្ពុជាគ្រប់រូបថាសមាគមបានរៀបចំ **"វេទិកាថែរក្សាប្រវត្តិសាស្ត្ររបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ"** ក្រោមកិច្ចសហការជាមួយមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ។ វេទិកានេះមានគោលបំណងសំខាន់ៗដូចជា÷

◆ រួមជាចំណែកថែរក្សាប្រវត្តិសាស្ត្រទុកសម្រាប់កូនចៅជំនាន់ក្រោយឲ្យបានដឹងនិងសិក្សារៀនសូត្រ ។

◆ ជាវិធីមួយដើម្បីរំងាប់អារម្មណ៍ដោយយកហេតុការណ៍ សេចក្តីទុក្ខ ការខឹងគុំគួន មកតម្កល់ជាឯកសារប្រវត្តិសាស្ត្រដើម្បីបម្រើដល់ការស្រាវជ្រាវតទៅអនាគត ។

◆ ការចងចាំគឺជាសន្តិវិធីមួយក្នុងការទប់ស្កាត់មិនឲ្យអំពើប្រល័យពូជសាសន៍កើតឡើងជាថ្មីម្តងទៀតនៅក្នុងសង្គមមនុស្ស ។

◆ ជួយដល់ការស្វែងរកយុត្តិធម៌ជូនដល់ប្រជាជនកម្ពុជាដែលបានស្លាប់បាត់បង់ជីវិតនៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម និងជួយលើកកម្ពស់ការគោរពសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា ។

សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរសូមអំពាវនាវដល់ប្រជាជនកម្ពុជាចូលរួមសរសេរអត្ថបទទាំងឡាយអំពី÷ ១) រឿងរ៉ាវផ្ទាល់ខ្លួន ២) ព្រឹត្តិការណ៍ដែលលោកអ្នកធ្លាប់បានជួបប្រទះនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និង ៣) ផ្តល់ដំណោះស្រាយចំពោះបញ្ហាប្រវត្តិសាស្ត្រនេះ ។ ប្រធានបទខាងលើនេះតម្រូវឲ្យលោកអ្នកសរសេរបែបប្រវត្តិសាស្ត្រចាប់ពី១០ទំព័រឡើងទៅ ។

សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរនិងមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជានឹងមានកិត្តិយសដោយចុះផ្សាយស្នាដៃរបស់លោកអ្នកនៅលើទំព័រទស្សនាវដ្តី "ស្វែងរកការពិត" ព្រមទាំងផ្តល់ថវិកាដល់ម្ចាស់អត្ថបទដែលនឹងត្រូវសរសេរថែមទៀតដើម្បីបោះពុម្ពជាសៀវភៅ ។ ការចូលរួមរបស់លោកអ្នកគឺជាការរួមចំណែកលើកស្ទួយតម្លៃនៃការសរសេរនិងចំណេះដឹង ។

សូមផ្ញើអត្ថបទរបស់លោកអ្នកមកសមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរទីស្នាក់ការៈ វត្តបទុមវតី ភ្នំពេញ ឬទាក់ទងតាមទូរស័ព្ទលេខ ០១២ ៨៨៣ ០៧២ និង០១២ ៩៨៨ ១៧៦ ចាប់ពីថ្ងៃទី២០ ខែឧសភា រហូតដល់ថ្ងៃទី៣១ ខែតុលា ឆ្នាំ២០០៣ ។

សូមអរគុណ ។